

Minő kárt okozott Budapestnek a bolsevizmus?

Írta:
Bódy Tivadar
polgármester

A proletárdiktatúra a városházán voltaképpen nem március 21-én, hanem az 1918. évi október hó 31-ikén kezdődött.

A forradalom reggelén nagyszámú küldöttség élén megjelent a városházán Szende Pál későbbi pénzügyminiszter, aki tüzes beszédben ostromozva a múltat, kijelentette, hogy az új szellemnek a városházára is be kell vonulnia. A Nemzeti Tanács még aznap elfoglalta a városháza reprezentációs termeit és a Nemzeti Tanács Hock János vezetésével itt ülésezett, itt vette ki az esküt a jelentkezőktől, itt tartotta nevezetes ülését az államforma megváltoztatása tárgyában.

A kormány a tanácsba delegálta Bokányi Dezső, Preusz Mór és Czóbel Ernő szociáldemokrata vezetőket. Ettől az időtől kezdve a tanács csakis olyan határozatokat hozhatott, amely a szociáldemokrata képviselők intencióinak megfelelt.

Később a belügyminiszter leiratban értesítette a fővárost, hogy a fentebb említett három taggal együtt összesen 11 külső tag foglalhat helyet a tanácsban. Ezt a 11 tagot aztán a miniszter a radikális párt, a Károlyi párt és a szociáldemokrata párt tagjai sorából ki is nevezte.

Az 1919. évi VII. néptörvény szervezte a néptanácsot, melynek 24 tagját a belügyminiszter nevezte ki; a törvény szerint a néptanács hat tagot delegált a főváros tanácsába.

A személyzet a Városi Alkalmazottak Országos Szövetsége néven megalakult szakszervezetbe tömörült, helyesebben a belépésre kényszerítették és ennek elvei szerint meghonosították a bizalmi rendszert. A szakszervezet szertelen követeléseket támasztott a fizetések és munkabérek tekintetében, de emellett a munkaidőt is lényegesen leszállították. A V. A. Ó. Sz. még a legkisebb ^személyzeti dologba is beavatkozott: kinevezés, elbocsátás, áthelyezés, választás, nyugdíjazás nem történhetett az ő beleszólása nélkül és természetes, hogy emél az eljárásnál egyedül a pártédeket tekintette irányadónak.

Természetes, hogy ilyen körülmények között a rend és fegyelem a hivatalokban, intézményekben, iskolákban és üzemekben meglazult; az üzemekben a termelés tetemesen csökkent, a kiadások minden téren szertelenül emelkedtek, a bevételek a minimumra apadtak és a fővárosnak a hosszú háború alatt egyébként is megrendült pénzügyi helyzete még sokkal súlyosabbá vált.

A március 22-ikén reggel megjelent hírlapok közölték a hírt és ugyancsak a lapokból lett köztudomású, hogy a forradalmi kormányzótanács a főváros élére három népbiztost rendelt ki.

Tényleg, e napon már a kora délelőtti órákban megjelentek a városházán hivatalos helyiségemben: Dienes László, Preusz Mór és Vince Sándor népbiztosok, akik azonnal kiadtak egy rendeletet, amelyben közlik a főváros összes alkalmazottaival, hogy az uralmat átvették. Közölték, hogy működésükben nem ismernek sem törvényt, sem szabályt, sem szerzett jogot, hanem minden működésükben egyedül a proletariátus érdeke vezeti őket.

Március 27-ikén a népbiztosok elmozdították állásaikból a polgármestert, az alpolgármestereket, a tanácsnokokat, az árvaszék elnökét, a tisztii főügyészt, a főszámvevőt, a főlevéltárost és a kerületi eluljárókat és helyükbe nagyrészt alantasabb hivatalnokokat, részben pedig munkásokat ültettek.

Ez az ideiglenes szervezet vitte az ügyeket április közepéig. Április 7-ikén megtartották a "választásokat". Ezek során választottak minden, kerületbe 300 tagból álló kerületi munkás- és katonatanácsot és ezek a kerületi tanácsok küldtek egyenkint 50, összesen tehát 500 tagot a központi munkás- és katonatanácsba.

Az ügyek közvetlen intézését a kerületekben a kerületi tanácsból alakított 20 tagú, a központban pedig a központi tanácsból alakított 80 tagú intéző bizottságok vették át. A 80-as központi intéző, bizottság jelölte ki a központi igazgatás élére az öt tagból álló elnökséget. Az elnökség április 17-ikén vette át az ügyek közvetlen intézését és ezzel a 3 népbiztos működése megszűnt.

Ehelyütt meg kell említenem, hogy az 5 tagú elnökség hivatalbalépése után összehívta a főváros tanácsát és fölhívta, hogy dolgozzon ki tervezetet az "új idők szellemének megfelelő közigazgatás szabályozására." A tanács a tagjaiból alakított szűkebb bizottságra bízta a tervezet elkészítését; a bizottság el is készítette munkáját, de ezt az illetékes faktorok még tárgyalás alá sem vették, mert nem találták elég radikálisnak.

A közigazgatást a központban csekély kivétellel a régi személyzet vitte. Emellett azonban nagy számmal alkalmaztak új hivatalnokokat, főként olyanokat, akik a pártélet terén különös érdemeket szereztek. Az új alkalmazások száma a központban — a szakhivatalokat is ideértve — körülbelül 500-ra tehető.

A nagyobb szabású kocsit- és gyalogjáró-építések és fentartó munkák ugyyszólván teljesen szüneteltek.

A nyilvános parkok, ültetvények és utcai fasorok létesítésénél és karbantartásánál a költségek hasonlóan emelkedtek s emellett a proletárdiktatúra erkölcsstelensége óriási pusztításokat is eredményezett. A nyilvános sétatereken a faállományban, dísznövényekben, gyepterületekben, sétánykerítésekben és padokban okozott kár értékét 4.500.000 koronára becsüljük, az utcai sorfák kivágása által keletkezett kár összege mintegy 3.500.000 koronára tehető.

A proletárdiktatúra hatóságai a főváros három legfontosabb közüzemének, a vízműveknek, gázműveknek és elektromosműveknek a vezetőit is elmozdították és helyeiket hozzá nem értő tudatlan elvtársakkal töltötték be, akik a munkások legkevésbé intelligens elemeiből összeállított munkástanácsaikkal vitték a vállalatok ügyeit. A szociális termelésből ígért jólét helyett itt a pusztulás, züllés és deficit következett be.

A béreket tizenkétszeresre emelték. Egész uralkodásuk alatt szénért mitsem fizettek és ezen a címen mintegy 50 millió korona adósságot hagytak hátra. Ennek dacára a bruttó-bevételeikből a személyzeti kiadásokat nem tudták fedezni, úgy, hogy a gáz- és elektromos-áram árát soha nem képzelte magasságra — a békeáraknak nyolcszorosára — emelték. Egész gazdálkodásuk a jövővel mit sem törődő rablógarázdálkodás tüneteit mutatja és a három üzemnél a sokáig helyrehozhatatlan erkölcsi károkon felül kb. 100 millió korona károsodás örökíti meg uralkodásuk emlékét.

A proletárdiktatúra kikiáltása után hamarosan megjelent a kormányzótanácsnak a lakóházak kommunizálásáról szóló rendelete és ebből kifolyóan az államra, illetve a városi hatóságra hárult az új épületek létesítésének, valamint a régiéknak fentartási kötelezettsége.

Budapesten a kommunizált bérházak karbantartását egyes kerületekben az "Építési direktórium", egyesekben a kerületi munkás- és katonatanácsok, a többiben pedig a műszaki hivatalok látták el.

Ezekhez a hivatalokhoz a központi politikai megbízott mintegy 200 új alkalmazottat vett fel, okleveles és nem okleveles műszaki erőket 450—600 korona heti fizetéssel, kiknek illetményei fejében a főváros központi pénztára a proletárdiktatúra alatt 387.800 koronát fizetett ki.

A főúri palotákból a politikai megbízott múzeumokat és főleg proletárlakásokat akart létesíteni, illetve azokat ily célra sürgősen átalakíttatni. A lóversenytéri istállókat is lakóházak átalakítására óhajtott igénybe venni, ez utóbbiakat valószínűleg a burzsoázia kitelepítésére.

Az építési anyaghiányon segítő, lefoglaltatta az építési állványtelepeket, eszközöket és szerszámokat s azokat az előző forradalmi kormány által már zár alá vett építési anyagokkal együtt anyagtároló telepekbe koncentráltta.

A munkák elvégzése a kerületi műszaki hivatalok által volt kontemplálva, azonban részben anyaghiány, részben a szakmunkások szabottálása, továbbá a napi 50—80 koronáig terjedő bérral alkalmazott munkások elégedetlensége és igényeiknek folytonos emelkedése, a szovjetpénz értéktelensége és az élelmezés csődje következtében siralmas minimumra redukálódtak.

A politikai megbízott, mint a központi ügyosztály vezetője, a kommunizmus alatt az eddigi kimutatások szerint 7.930.395 koronát utalványozott ki a közpénzekből. Ez az összeg azonban

még nem végleges, mivel a kommunista építkezések liquidálása még folyamatban van s így ez összeg emelkedni fog.

A fővárosi közkórházakban a bolsevizmus előjelei már az 1918. év elején kezdtek mutatkozni.

A proletárdiktatúra kitörésével a rombolás munkája még nagyobb mértékben folytatódott. A kórházigazgatókat és gondnokokat azonnal eltávolították és helyükbe fiatal, a kórházak vezetéséhez szükséges ismeretekkel nem rendelkező, tapasztalatlan al- és segédorvosokat és egy-egy fizikai munkást állítottak. A tekintélyek lerombolását kiterjesztették lelkiekre is. Bomlasztó munkájuknak egyik programpontja volt a hitnek, a vallásnak lerombolása. Ezt a célt kívánta szolgálni a lelkészeknek és apácáknak a kórházakból való azonnali eltávolítása.

A kórházakban a hatalmat főképpen a fizikai munkás-vezetők vették a kezükbe, akik intézkedéseik horderejét nem ismerve, mindenbe, még az orvosi adminisztráció és az orvosi kezelés ügyei-be is beleszóltak, tájékozatlanságukkal, nem egyszer helyrehozhatatlan károkat okozva a kórházaknak.

A kezükbe jutott hatalmat elsősorban arra használták fel, hogy a munkás- és ápolószemélyzet helyzetét — határt alig tartva — javítsák. Az illetményeket azonnal több mint háromszorosára emelték fel, a vezetők javadalmazása azonban hatszorosra felment. A személyzet kedvezőbb elhelyezése céljából a külön szobákat a személyzet részére foglalták le.

A személyzet száma a legtöbb kórházban meghaladta az ápolás alatt álló betegek számát, ennek ellenére a kórházaink soha olyan piszkos, elhanyagolt állapotban nem voltak, mint a diktatúra idején. Különösen kirívó volt a helyzet a szanatóriumokban, amelyek között volt olyan is, ahol 40 betegágyra 200 jól fizetett, elsőrangú ételmezésben részesülő és kitűnően elhelyezett ápolónő, illetőleg munkás jutott.

A hatáskör kiterjesztésének vágya, a kényelmes szolgálatra és jól javadalmazott állásra vágyó elvtársak elhelyezési lehetőségének kibővítése vezetett a szanatóriumok és magángyógyintézetek szocializálásához. Hogy a tulajdonosaik milyen károkat szenvedtek a szocializálással, megállapítani nem tudjuk, az azonban megállapítást nyert, hogy az alig ezerre tehető betegágy fenntartása a proletárdiktatúra négy hónapja alatt 20 millió koronánál többre került.

A bolsevizmus anyagi és erkölcsi pusztítása a fővárosi fertőtlenítő-intézeteket sem hagyta érintetlenül.

A főváros volt népbiztossága 1919. évi április hó 8-ikán a főváros területén lévő valamennyi temetkezési vállalat összes felszerelését és anyagkészletét minden megtérítés nélkül lefoglalta és a felszerelési tárgyakra egy gyűjtő-telepre való összehordását rendelte el.

Május hó 5-ikétől pedig a temetéseket ingyenessé tette oly módon, hogy az egységes típusú temetések után csak az esetben kellett 1000—1000 koronát megtéríteni, ha a hozzátartozóknak

folyósítható vagyonuk (betétjük vagy folyószámlájuk) volt. Ez a megkülönböztetés azonban csak papíron volt meg, mert az úgynevezett vagyonos-osztály is nagyrészt ingyenes temetésben részesült, úgy, hogy a fizetett temetések után csak 168.000 korona térült meg.

Ami a főváros tulajdonában lévő három fürdőt illeti, ezek a proletárdiktatúra alatt szintén sivár helyzetbe kerültek.

Az uradalmi gazdaságok, amelyek a főváros gabona- és húszükségletét korábban túlnyomórészt szolgáltatták volt, kommunizáltattak, minek folytán legtöbbször annyit sem produkáltak, hogy gazdasági cselédségük és munkásaik konvencióját fedezheték volna. A kisgazdák viszont a kommunista fővárossal szemben ellenséges érzülettel viseltetvén, termelvényeiket vagy egyáltalán nem, vagy csakis nagy nehezen voltak hajlandók a fővárosnak átengedni, de még ezek a túl magas árak sem ösztökélték a gazdákat termelvényeik eladására, mivel az iparcikk-kereskedések kommunizálása következtében a gazdáknak nem volt módjuk pénzükért iparcikk-szükségleteiket beszerezni.

Ennek következtében a főváros lakossága rákényszerült arra, hogy egyenkint maga menjen ki a vidékre és iparcikkkel (ruha, fehérnemű, cérna, stb.) való cserélés útján szerezze meg a gazdáktól az élelmicikkeket. Ezt a mind szélesebb körre kiterjedő "batyuzás"-t azután a kommunisták burzsoa-eljárásnak minősítették és minpilyent, betiltották.

Az élelmicikkek termelését a kommunizmus által teremtett túl magas mezőgazdasági munkabérek is nagymértékben megnehezítették.

A főváros élelmezését felette megnehezítette az az anarchia is, amely szerint minden vidéki községben és járásban külön munkástanácsok alakultak, amelyek szinte szuveréneknek tartották magukat és a központi kormányhatóságok semmiféle rendeletet nem fogadtak el, ha ezt a maguk szűk látkörük szerint nem találták érdekeiknek megfelelőeknek.

A nagy nehézségek árán a vidéken megvásárolt élelmicikkeket nem lehetett Budapestre felszállítani, annál a nagy kockázatnál fogva, amelylyel a felszállítás részint az útközben napirenden volt fosztogatások, részint az útbaeső egyes vidéki helyi direktóriumok önhatalmú lefoglalása folytán járt.

Az élelmicikkeknél a lakosság közötti elosztását a kommunisták új rendszerek szerint akarták megszervezni. Előbb azzal kísérleteztek, hogy a hatósági kezelésben álló (jegyhez kötött) élelmicikkeket (liszt, só, burgonya, cukor, zsír) a burzsoá lakosság jóval drágábban fizesse, mint a proletárok. Majd a lakosságot három kategóriába osztották, u. m. testi munkásokra, akik az elsőrendű élelmicikkekből a rendes fejadagot, a fejmunkásokra, (hivatalnokok), akik leszállított fejadagot és a burzsoákra, akik esetleg semmiféle élelmiszerjegyet sem kapnak, vagyis akiknek még elsőrendű élelmiszereiről sem akart a kommunista hatóság gondoskodni.

A burzsoának mondott lakosságról a kommunisták egyáltalán nem akartak gondoskodni. Ezért felhívták a lakosságnak ezt a részét, hogy hagyja el a fővárost. Majd a pénzintézetek útján kinyomozták mindazokat, akiknek 25.000 koronánál nagyobb vagyonuk volt és ezeket egyenkint felszólították, hogy hagyják el a fővárost, ellenkező esetben a hatóság tőlük élelmiszer jegyeiket és lakásukat megvonja.

A kereskedelmet a kommunisták szukcesszive megszüntették, így előbb az iparcikküzleteket kommunizálták, majd a lakosság élelmezését is állami kezelésbe akarták letenni. E célból egymás után elkommunizálták a nagyobb fűszeres- és mészárosüzleteket és azokból az Általános Munkás Fogyasztási Szövetkezet részére rendeztek be fiókokat.

De a főváros községi kezelésében lévő közélelmezési intézmények sem kerültek el a kommunizálást. így a Községi kenyérgyár, a Községi élelmiszerárúsító üzem és a Községi lóhúsüzem munkásai külön-külön munkástanácsokat létesítettek, melyek ezeket az üzemeket teljesen saját önkényük és intenciójuk szerint vezették, a munkások számát, lényegesen és teljesen fölösleges módon megnövelték, a munkabéreket pedig két-háromszorosára emelték.

Egyáltalán a kommunista gazdálkodás a főváros élelmezését a legváltóságosabb helyzetbe juttatta. A főváros sima, zavartalan ellátásának biztosítására a fővárosban felhalmozva volt élelmiszerkészleteket a kommunista uralom teljesen felemészttette, új készleteket pedig nem gyűjtött.

A fővárosnak ezen élelmezési mizériák okozta károsodása szintén fölbecsülhetetlen, de még ezen óriási anyagi kárnál is súlyosabb az az erkölcsi károsodás, amely az élelmezési zavarok okozta elégedetlenség demoralizáló hatásával jár.

A községi konyhakerti gazdaság irányítása teljesen kisiklott a hivatalos vezetőség kezéből és a gazdaságban az történt, amit a munkásság, helyesebben a szakszervezetek kívántak. A gazdaságot formailag is munkástanács vette át s hogy ebben az új gazdasági rendben mily kevésbé voltak tekintettel az egyes gazdasági ágak természetére és jövedelmezőségére, az mi sem bizonyítja jobban, minthogy a régiekhez képest aránytalanul magas órabér mellett ebben a gazdaságban épp úgy, mint általában a mezőgazdaságban behozták az ipari vállalatoknál szokásos nyolcórás munkaidőt. Ennek természetes folyománya a munka- és terméseredmény lényeges csökkenése volt.

A fővárosi erdők a Károlyi-féle köztársaság kezdetétől fogva a proletárdiktatúra bukásáig sokat szenvedtek, sőt részben — a pesti fásítási övben — végleg ki is pusztultak.

Az erdő- és mezővédelem sokat szenvedett a személyzetnek állandó gyűlésezése és tanácskozása folytán, mely őket kötelességüktől elvonta és figyelmüket meglazította.

Birtokba vették a régi és új lóversenytereket, hogy ottan konyhakerti gazdaságokat rendezzenek be.

Birtokba vettek 16 kávéházat és vendéglőt, azoknak élére üzembiztosokat neveztek ki, ezek kezelték a magánosoktól és a városi, bérlőktől elvett vállalatokat és számoltak az azokból befolyt összegekről. Ezek alapján a tulajdonosok és a bérlők a főváros ellen a bevételekből kifolyóan visszatérítési és kártérítési igény-nyel lépnek fel.

A bizalmi rendszert a "szociális termelés népbiztossága" az élelmiszer s a meglévő árukészletek igazságos elosztása érdekében az igényjogosultság megállapításának ürügye alatt rendelt el. Minden házban minden 5—5 lakás után házbizalmiakat kellett választani. Házbizalmi csak szakszervezeti tag lehetett. Valójában a házbizalmiak nem ezt a célt, hanem politikai célt szolgáltak, a proletárdiktatúrának, a szakszervezeteknek eszközei voltak.

A hosszas háború nyomán a lakásszükség, mint minden nagy városban, úgy nálunk is jelentkezett. A proletárdiktatúra alatt az ügyei; vitelét a központi lakásbizottság vette át, a lehetetlenségbe menő kíméletlen erőszakoskodása a főváros polgárságára súlyos átok gyanánt nehezedett. A behelyezett lakók, a megtévesztett proletárfamíliák, az elvetemült vörös katonák folytonosan remegésben tartották és sok esetben halálba üldözték a lakásadót, sőt arra is volt példa, hogy kegyetlenül felkoncolták a lakásadót.

A házak köztulajdonba vétele természetesen a fővárosra is anyagi károsodást eredményezett.

A proletárdiktatúra mindjárt uralmának elején "szocializálta", vagyis minden térítés nélkül köztulajdonba vette az összes közlekedési üzemeket, melyek a főváros és környéke helyi forgalmát szolgálják.

A "szociális termelés" ezeknél a közlekedési üzemeknél abban nyilvánult, hogy az alkalmazottak létszámának szaporítása, a munkabérek szertelen emelése és a munkaidő leszállítása útján, továbbá az egyedül irányadó "proletárérdek" érvényesülése mellett minőségileg és mennyiségileg mélyen a normális átlag alá stilyedt munkateljesítmény folytán sikerült rövid négy hónap alatt 80 millió koronát meghaladó üzemi hiányt előidéznie.

De legnagyobb pusztítást végzett a kommunizmus ez üzemek alkalmazottainak, munkásainak erkölcsében, teljesen lezüllött munkafegyelmet hagyván ránk örökölni.

Jellemző, hogy a proletár vezetők a főváros hintós fogatait állandóan oly szerfölötti mértékben vették igénybe, hogy arra azelőtt példa nem volt. A hintóknak magáncélokra és nők kikocsikáztatására való felhasználása mindennapos jelenség volt.

A köztisztaságra a proletárdiktatúra kevés figyelmet fordított, ellenben a munkabéreket itt is lehetetlen magasra fokozta. A köztisztasági intézmények kára mintegy 7 millió korona.

A proletárdiktatúrát a városi gazdálkodás és pénzügyek terén is szervezetlenség és káosz jellemzi. Az óriási módon megnövekedett kiadásokkal szemben alig volt bevétel és a mutatkozó hiányt az államtól kapott papírpénz pótolta.

Jóllehet tehát a régi költségvetés nem felelt meg, új költségvetés még sem készült s a gazdálkodás minden terv és korlát nélkül teljesen ötletszerűen folyt. A kiadások szinte lavinaszerűen emelkedtek, viszont a bevételek nagymértékben lepadtak. A főváros rendes kiadásai az 1919. évre 251,000.000-ban voltak előirányozva, amiből négy hónapra 84,000.000 korona esik. Ezzel szemben a tényleges kiadás 57,000.000-rel volt több, tehát kétharmaddal nagyobb, mint az előirányzat. A megelőző év hasonló időszakának kiadásaihoz viszonyítva pedig a proletárdiktatúra ideje alatt kerekszámban 100,000.000-val több volt a főváros, kiadása. A proletárdiktatúra négy hónapja alatt 26,000.000-val volt a fővárosnak kevesebb bevétele az előirányzatnál és több mint 12,000.000-val volt kevesebb, mint a megelőző év hasonló időszakában. Vagyis végeredményben a proletárdiktatúra költségvetési mérlege 83 millióval volt kedvezőtlenebb az előirányzatnál és 112,000.000-val kedvezőtlenebb az előző év hasonló időszakának mérlegénél.

A kiadásoknak a proletárdiktatúra alatti óriási emelkedését elsősorban a munkásság munkabéreinek szinte elviselhetetlen föl-emelése idézte elő. Fokozta a személyzeti kiadásokat a sok új alkalmazás, jelesen számos, nagyrészt teljesen tudatlan és szakismeret nélkül való egyénnek a hivatalokban való alkalmazása. Egyes munkástanácsok az adót teljesen megszüntették s az adót az önként fizetni akaró felektől sem vették át, mások ellenben a jobb módú adózóktól teljesen önkényesen szedtek adókat. Végeredményben a proletárdiktatúra ideje alatt a főváros területén állami és községi adó címén együttvéve 4,000.000 korona folyt be, míg a megelőző év hasonló időszakában 120,000.000 korona volt az állami és községi adóbevétel.

A proletárdiktatúra első ténykedése az volt, hogy úgy a fegyvereket, mint a katonai felszerelési tárgyakat a polgári lakosságtól elrekvirálta, ugyanazokat a laktanyák raktáraiban lefoglalta, minek következtében az így lefegyverezett polgárság megfelelő polgárőrség és karhatalom hiányában teljesen ki volt szolgálva önkényes eljárásuknak.

Az ugynevezett tanácsköztársaság elrendelte Budapesten a "Vörös Hadsereg" részére lovak sorozását. Ezen a lószorozáson, melyet a diktatúra kétszer megismételt, 1 millió koronán fölüli térítési összeget fizettettek ki mintegy 1500 besorozott lóért. A hadügyi népbiztosság állandóan keveselte a besorozott lovak számát, miért is a katonai ügyosztály személyzetét illetéktelenül vidéki lószorozásokra is kirendelte, egyben a katonai ügyosztályt közvetlenül a hadügyi népbiztosság hatásköre alá rendelte.

A vidéken tartott lószorozáson 1500-on fölül besorozott lovak térítési díja és sorozási költségei csaknem 12 millió koronát emésztettek föl.

A forradalmi kormányzótanács elrendelte a 18—45 év közötti férfiak soroztatását. A közel két hónapig tartott sorozásokon 80.000 egyén állíttatott elő és 11.000 egyén soroztatott be. Ezek besorozási költsége közel két millió koronát tett ki.

Elrendelte, hogy a főváros alkalmazottaiból egy munkászászlóalj állíttassék ki, ahova a legnagyobb presszióval kényszerítették be a tisztviselőket és alkalmazottakat.

A főváros tulajdonát képező laktanyákban a vörös katonák teljesen önkényesen helyezkedtek be, azokba önhatalmúlag, minden megkérdezés nélkül, bontottak, építettek, átalakítottak, 4—5 millió korona költséget okozva ezzel.

A fővárosi illetőség megállapításánál a törvényt mibe sem véve, minden előfeltételtől eltekintettek és minden okmány mellőzésével tömegesen állították ki az arra egyáltalán nem minősültek részére a helybeli illetőségi bizonyítványokat.

A főváros kegyurasága alá tartozó egyházi épületeket, a templomok kivételével, lefoglalták; a papokat illetményeiktől megfosztották, az egyházak vagyonát (templom-alapot, alapítványokat) elvették; a felekezeti anyakönyveket a felekezetektől elszedték s a IV. kerületi állami anyakönyvvezetőségnél összpontosították, megfosztván ezáltal a lelkészeket attól a jövedelemtől is, amely őket az anyakönyvi kivonatok kiállításából járólak megillette.

A kegyúri lelkészek legnagyobb részét lakásaikból kizavarták vagy legalább is lakásaik nagyobb részébe idegen s lehetőleg alkalmazatlankodni és hatalmaskodni kívánó lakókat utaltak be. Megmaradt lakásuk után a lelkészeknek lakbért kellett fizetniök, holott a természetben való lakás nekik illetményeik részét képezte.

A nagykorúságot a kommunista kormány 18 évben állapította meg s ezért számos 24 éven alóli korban levő egyén — törvény szerint tehát nem nagykorú — kötött szülői, gyámi vagy gyámhatósági beleegyezés nélkül házasságot. Ez alapon számos könnyelmű, meggondolatlan házasság jött létre.

A kerületi munkástanácsok nem egyszer kísérleteztek, hogy az állami anyakönyvi hivatalokat is hatalmukba kerítsék s ott kedvük szerint dirigálhassanak, ezek a kísérletek azonban az ügyosztály erélyes ellenállásán meghiúsultak.

A proletárdiktatúra alatti osztályvezetőnek pártoló javaslatára vagy anélkül is számos esetben engedélyezett névváltoztatás olyanoknak, akik magyar állampolgárságukat vagy erkölcsiségüket nem igazolták s ezzel mód nyújtott arra, hogy többszörösen büntetett tipikus bűnösök új ,név alá rejtőzve sikeresebben folytathassák bűnözésüket.

A főváros oktatásügyének intézésével az adminisztrációban teljesen járatlan, amellet pedagógiai tudásban és tapasztalatban is szegény tanítókat és tanárokat bíztak meg, akiknek a politikai megbízhatóság és a megelőző szakszervezeti agitatív működés volt erre egyetlen kvalifikációjuk.

A legféltelenebb terrort fejtik ki abban az irányban, hogy bekényszerítsék az egész tanítóságot a szakszervezetbe és magába a szocialista-kommunista pártba. A nemzeti érzésű és a vallásos meggyőződésű tanítókat üldözik. Sokat áthelyezéssel sújtanak, egyeseket el is mozdítanak. Egyes iskolák tanítótestületét valóság-

gal szétszórják s a szerintük megbízhatatlanok kezéből kiveszik az irodalom és a magyar történet tanítását.

Magát a tanítás szellemét igyekeznek gyökeresen átalakítani, hogy minél hathatósabban szolgálja romboló céljaikat.

Működésük végső eredménye: az iskolák tökéletes lezülése, aminek viszont következménye, hogy egy egész nemzedék fogyatékos ismeretekkel és laza erkölcsi felfogással kerül ki majd az életbe.

A főváros szegényházaira a proletárdiktatúra alatt nagy feladatok vártak, mert hiszen kommunista felfogás szerint a munkaképtelen öregeket kivétel nélkül mind ilyen intézetekben kellett volna elhelyezni.

A főváros árvaházaiban a nevelés szempontjából a kommunista éra csaknem helyrehozhatatlan károkat okozott, éppen úgy, mint az iskolákban. Az árvaházi növendékek maguk közül direktóriumokat alakítottak; a direktóriumi tagok egyik első kívánsága volt az intézeti igazgatók eltávolítása; a kisebb növendékeket állandóan izgatták, miért is a tanítószemélyzet helyzetét is tarthatatlanná tették.

Egyik árvaházunkban a direktóriumi tagok izgatására éhségstrájkot akartak rendezni, reggelijük elköltését meg is tagadták és mivel az intézet igazgatója velük szemben erélyesen lépett föl, őt a forradalmi törvényszéknél följelentették. Ugyanebben az árvaházban a házmester a tanítókat kívánta rávenni arra, hogy az igazgatót mozdítsák el és őt ültessék a helyére.

A népelelmezés kérdésének kommunista értelemben való megoldása túlságos nagy feladat volt. Hozzá nem értő tanácskozó testületek vetettek föl mindenféle újító terveket, tényleg azonban semmiféle újítás nem történt.

Mindehhez még hozzá kell számítanunk azt az izgalmat s azt az állandó zaklatást, amely a durvasággal végrehajtott ruha- és fehérneműekvirálás nyomán jelentkezett. A lőfegyverek, majd a ruha és fehérnemű beszolgáltatásának ellenőrzése címén folytonosan ismétlődő s igen gyakran éjszakai órákban tartott házkutatások s az azokkal járó izgalmak kinszenvedéssé tették a polgárság életét. Természetesen ezeken a címeken tág tere nyílt a leggonoszabb egyéni vállalkozásoknak is, amelyeknek célja a fosztogatás, a rablás volt.

A lehetetlen magasságba szöktetett cselédbérek s a legkülönbözőbb irányú szertelen igények mellett a szakszervezetek vitték a döntő szót abban, hogy tarthat-e a "burzsúj" egyáltalán s ha igen, tarthat-e vajjon egynél több cselédet.

Az 1919. év tavaszának első napján későn este kitört kommunizmussal a kormányzó hatalmat rögtön elfoglaló proletárdiktatúra a kerületi elöljáróságokon már másnap érezte teljes mértékben a hatását.

Volt kerületi elöljáróság, ahol a bizalmiférfiak a kerület elöljáróját már másnap megfosztották az állása hatalmától és helyébe az elüljárói székbe egy általuk kiválasztott hivatalnokot ül-

tettek. Ahol pedig ez meg nem történt, ott is az első órákban érezhető volt a diktatúra erőszakának a szele és várható volt, hogy a kerület elüljáróját a vezetésben föl fogják váltani a diktatúrának megbízhatóbb emberei. Négy-öt nap múlva meg is jelentek a kerületi elüljáróságoknál a központi forradalmi tanács kiküldöttjei: *a politikai megbízottak*. Ezek is, kevés kivétellel, mindjárt abban a szellemben vezették a kerület közigazgatását, amely szellem végigvonult a kerületi munkás- és katonatanácsok egész ideje alatt.

A politikai megbízottakat rövid egy heti működésük után föl-váltották a kerületi forradalmi munkás- és katonatanácsok. Április 1-én foglalták el a kerületi elüljáróságok épületeit és ezzel mindjárt meg is kezdték a kerületek erőszakos igazgatását.

A megalakult s kerületenként 20 tagból álló munkás- és katonatanácsok, megválasztván a maguk kebeléből az elnök-, alelnök- és titkárból álló hármass direktóriumokat, vezették azután a leg-erőszakosabb módon a kerületek igazgatását egészen a proletár-diktatúra bukásáig.

A kerületi direktóriumok a legtöbb helyütt munkásokból állottak, de volt tagjai közt sok kommunista kishivatalnok ember, sok olyan, ki állásából viselt dolgai folytán előzően elmozdított. Maguk a munkástanácsok is javarészt munkásokból állottak, de volt köztük ügyvéd, ügyvédjelölt, kommunista érzésű különböző kishivatalnok, sőt sok nő is, köztük tanítónők is.

A kerületi tanácsok a népbiztosságoknak és központi forradalmi tanácsnak sem engedelmességek mindenkor, ezeknek a rendeleteit sem hajtották végre akkor, ha az az ő féltve őrzött helyi hatalmukat csorbítani látszott. S ezért történt meg, hogy az egyes kerületek igen sokszor egy és ugyanazon ügyben külön-külön boesájtottak ki rendeleteket és hirdetményeket.

A munkástanácsok tagjai, maguknak hatalmat és hatáskört biztosítandó, a közigazgatásra az elüljáróságokon csoportokat állítottak fel, amelyeknek azután egy kis önállósággal vezetőivé lettek.

A csoportok száma és ügyköre többször változott, míg végül majdnem egyformán mind a tíz kerületben tíz csoport volt.

A vezetők tudatlanságának volt megfelelő az ügyek elbírálása is. Az igazságügynél a proletáré volt az igazság a burzsújjal szemben, s a kihágásnál is aszerint szabott ki a bírság vagy büntetés, hogy proletár, vagy burzsúj volt-e a kihágó.

Az igazságügyi csoportok egyike-másika a válásokba ítélni hivatott bíróság megalakításáig a hatalma tudatában a válni és újra házasodni akaró proletár ügyében is Ítélni akart, lévén kommunista fölfogás, hogy mindenki azzal éljen, akit szeret és hagyja el azt a házasságot, amit már nem kíván.

Volt cipőhivatal, ahol százával állottak az apró javításokat kérők; volt dohánykiutaló, ahol tömegek várták a kis járandóság engedélyezését. Hosszú vonalban sorakoztak a lakásért, nyaralási, utazási s más értékesebb engedélyekért jövők. S százával jöttek minden nap a vörös katonák és vörös örök a családi pótlék és mun-

kabérmegtérítés engedélyezéséért. E két járandóság, továbbá a proletároknak adott nagyszámú segélyek és a közművelődési csoport által engedélyezett propaganda-pénzek megsokszorozták a tanácsköztársaság amegy is mérhetetlen kiadásait.

A kiadások pedig ezek nélkül is tekintélyesek voltak, mert pl. az egyik nagyobb kerületben a munkás- és katonatanács tagjainak és alkalmazottainak munkabére a diktatúra alatt közel csekély egymillió koronát emésztett fel. Ezenfelül pedig ugyanebben a kerületben a más kiadások meghaladták a hárommillió koronát

Ebben a zűrzavaros szervezetben dolgoztak a Munkástanácsok csoportjaikkal minden rendszer nélkül, teljesen ötletszerűleg. De hogyan is lehetett volna rendszer egy teljes rendszertelenségben.

A diktatúra megdőlt előtt egy vagy két nappal talán utolsó ténykedése volt az egyik munkástanácsnak, hogy a tagjai és érdekesebb alkalmazottai részére három-hárromezer koronás előlegeket engedélyezett, amit aztán a pénztár kulcsait őrző két tanácsos tag a régen őrzött 188 darab ezresbankóból volt köteles kifizetni. Hogy azután megdőlt a diktatúra, legtöbbje visszafizette az előleget, de nem az általuk annyira ócsárolt kékpénzben, hanem csak szovjetpénzben. Így a 188 darab ezresből csak 14 darab maradt a pénztárban.

A munkástanácsok több tagja, érezvén a diktatúra végének közeledtét, már napokkal előbb nem ment be a hivatalába, a diktatúra megdültével pedig valamennyien siettek elhagyni helyeiket, dacára annak, hogy a diktatúrát követő munkáskormány a kiadott proklamációjában felhívta a munkástanácsokat, hogy további rendelkezésig mindegyik végezze a kötelességét.

Ezzel a sietős távozásukkal mutatták meg, hogy féltek az erőszakos cselekedeteik következményeitől, s hogy maguk sem hitték el sohasem, hogy az emberiség javát célzó eszméket szolgálták.